

PRIJEDLOG

MINISTARSTVO KULTURE CRNE GORE

PROGRAM RAZVOJA KULTURE
2016-2020.

Cetinje, mart 2016. godine

SADRŽAJ

I UVOD.....	2
II EFEKTI IMPLEMENTACIJE NACIONALNOG PROGRAMA RAZVOJA KULTURE 2011-2015 / PRESJEK STANJA.....	5
III AKTUELNO STANJE.....	8
3.1. Kulturno-umjetničko stvaralaštvo.....	10
3.1.1. Pozorišna djelatnost	10
3.1.2. Likovna umjetnost	12
3.1.3. Muzička i muzičko-scenska djelatnost	13
3.1.4. Izdavačka djelatnost.....	13
3.1.5. Kinematografija	14
3.1.6. Manifestacije i festivali.....	15
3.2. Kulturna baština.....	16
3.2.1. Zaštita nepokretne kulturne baštine.....	16
3.2.2. Zaštita pokretne kulturne baštine.....	16
3.2.3. Zaštita nematerijalne kulturne baštine.....	17
3.2.4. Muzejska djelatnost.....	17
3.2.5. Bibliotečka djelatnost.....	18
3.2.6. Arhivska djelatnost.....	18
3.2.7. Kinotečka djelatnost.....	19
IV OSTALE DJELATNOSTI KULTURE.....	20
4.1. Amatersko kulturno-umjetničko stvaralaštvo.....	21
4.2. Kultura mladih.....	21
4.3. Kreativne industrije.....	21
4.4. Javno-privatna partnerstva.....	22
4.5. Socijalni status umjetnika i stručnjaka u kulturi.....	23
V AFIRMACIJA KULTURNOG IDENTITETA.....	24
VI OSOBE SA INVALIDITETOM.....	26
VII KADROVI.....	28
VIII MEĐUSEKTORSKA SARADNJA.....	30
IX RAVNOMJERAN RAZVOJ.....	33
X MEĐUNARODNA SARADNJA I FONDOVI ZA KULTURU.....	35
XI FINANSIRANJE KULTURE.....	37

XII OKVIR ZA STATISTIKU.....	39
XIII STRATEŠKI IZAZOVI.....	41
XIV CILJEVI I PRIORITETI.....	43
XV MONITORING I EVALUACIJA.....	49

I UVOD

Program razvoja kulture (u daljem tekstu: Program) je strateški dokument kojim se utvrđuju dugoročni ciljevi i prioriteti razvoja kulture i određuju organizacione, finansijske i administrativne mjere za njihovo ostvarivanje na teritoriji Crne Gore. Zakonski osnov za donošenje Programa propisan je Zakonom o kulturi (član 5, 6, 7, 8) koji kulturu određuju kao djelatnost od javnog interesa.

Cilj kulturne politike Crne Gore je da razvija i unapređuje savremeno kulturno-umjetničko stvaralaštvo, kulturnu djelatnost i kulturni život uopšte, da valorizuje kulturnu baštinu, doprinosi međukulturnom dijalogu i očuvanju osobenosti različitih kulturnih identiteta, da pomaže afirmaciji identiteta Crne Gore kao države, unapređuje kulturne veze sa drugim zemljama.

U skladu s ovakvim opredjeljenjima, Ministarstvo kulture (u daljem tekstu: Ministarstvo) svojim djelovanjem u kontinuitetu obezbjeđuje razvoj kulture, doprinosi očuvanju i afirmaciji kulturne baštine nasljeđa Crne Gore i tradiciji multikulturalnosti, kao i očuvanju i afirmaciji identitetskih obilježja države Crne Gore i crnogorskog društva u cjelini.

U skladu sa evropskim iskustvom i crnogorska savremena umjetnička i stvaralačka scena, kao i crnogorsko kulturno nasljeđe, uz adekvatnu institucionalnu infrastrukturu, mogu biti snažan podsticaj opšteg društvenog razvoja.

Sektor kulture sistemski je strukturiran i definisan u skladu sa evropskim standardima, što je potvrđeno 2013. godine otvaranjem i privremenim zatvaranjem poglavlja 26 u procesu pristupanja Crne Gore EU.

Takođe, rezultati istraživanja koje je Ministarstvo sprovelo 2015. godine u okviru UNESCO projekta "Indikatori uticaja kulture na razvoj", ukazali su na to da u Crnoj Gori postoji značajan okvir za uspostavljanje standarda u kulturi i da državni organi ulažu značajne napore radi potvrđivanja ključnih međunarodnih dokumenata koji se tiču kulturnog razvoja, kulturnih prava i kulturne raznolikosti, kao i radi uspostavljanja nacionalnog zakonskog okvira za priznavanje i ispunjavanje tih obaveza.

Ključnu ulogu u ovom procesu imalo je donošenje Nacionalnog programa razvoja kulture (marta 2011. godine), koji predstavlja prvu crnogorsku srednjoročnu projekciju cjelovitog razvoja kulture. Njime su utvrđeni prioriteti, mjere i aktivnosti od značaja za kontinuiran razvoj kulture u prethodnom petogodišnjem razdoblju.

Nakon petogodišnje implementacije Nacionalnog programa, a u kontekstu neophodne potrebe da se nastavi sa reformama, Ministarstvo je, u skladu sa članom 8 Zakona o kulturi, pripremilo novi srednjoročni Program, kojim su definisane mjere i aktivnosti unapređivanja sektora kulture na nacionalnom i lokalnom nivou do 2020. godine. U ovom dokumentu navedena su strateška opredjeljenja politike Ministarstva od 2016. do 2020. godine i osnovne mjere koje će Ministarstvo sprovoditi u daljem razvoju kulture i afirmaciji kulturnih identiteta koji odražavaju tradiciju i savremenost Crne Gore. Kao i svi dokumenti ovakvog karaktera i ovaj posjeduje opšte preporuke i programska opredjeljenja, koja će biti razrađena i konkretizovana kroz godišnje planove institucija kulture i Akcioni plan Ministarstva, koje će periodično pratiti realizaciju Programa i na kraju svake godine sačiniti izvještaj o rezultatima sprovođenja.

Zadatak Programa je i afirmacija kulturnog identiteta Crne Gore, kao jednog od najvažnih identitetskih potencijala za očuvanje unutrašnjeg sklada savremenog crnogorskog društva, ali i za snaženje svijesti o crnogorskoj državnosti i njenim vrijednostima. Kulturni identitet ima izuzetnu

važnost i za različite oblike međunarodne afirmacije Crne Gore, posebno kao uporište za njenu međunarodnu prepoznaljivost.

**II EFEKTI IMPLEMENTACIJE
NACIONALNOG PROGRAMA RAZVOJA KULTURE 2011-2015 / PRESJEK STANJA**

Nakon prvih pet godina sprovođenja Nacionalnog programa, može se konstatovati da su uslovi pod kojima se ostvaruju djelatnosti kulture unaprijeđeni u odnosu na stanje koje je prethodilo njegovom donošenju 2011. godine.

Polazeći od utvrđenog javnog interesa i prioriteta razvoja kulture, efekti realizacije Nacionalnog programa, u najkraćem se mogu definisati na sljedeći način:

- Zakonodavne reforme u sektoru kulture privedene su kraju donošenjem tri nova zakona: Zakon o izdavačkoj djelatnosti (2012); Zakon o zaštiti prirodnog i kulturno-istorijskog područja Kotora (2013) i Zakon o kinematografiji (2015), čime je, uz Zakon o kulturi iz 2008. i četiri zakona iz oblasti kulturne baštine donijetih 2010. godine (Zakon o zaštiti kulturnih dobara, Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, Zakon o muzejskoj djelatnosti, Zakon o arhivskoj djelatnosti), obezbijeđeno cjelovito normativno uređenje sektora kulture, u skladu sa evropskom pravnom tekovinom;
- Donijeto je preko 40 podzakonskih akata kojima se obezbjeđuje potpunija implementacija normativnog okvira u kulturi;
- Sprovedene su institucionalne reforme reorganizacijom 11 državnih ustanova kulture i uvedeni novi standardi zaštite i očuvanja kulturnih dobara;
- Na nacionalnom nivou zaživjeli su novi modeli upravljanja i rukovođenja javnim ustanovama kulture;
- U kontinuitetu je obezbjeđivan ravnomjeran razvoj kulture na cijeloj teritoriji Crne Gore, podrškom programima i projektima na osnovu javnog konkursa, ali i realizacijom posebnih programa: "Cetinje - grad kulture 2010-2015", godišnji Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara, Razvoj kulture na sjeveru, Program podrške razvoju kulture u Nikšiću (od 2014. godine);
- Uspostavljeni su modeli strateškog i projektnog planiranja u pojedinačnim djelatnostima kulturi, donošenjem razvojnih strategija, evaluacijom i analizom stanja;
- Sproveden je projekat Revalorizacija kulturnih dobara na teritoriji Crne Gore kojim je prvi put nakon upisa u Registar svim kulturnim dobrima procijenjeno fizičko stanje;
- Po UNESCO standardima realizovan je projekat popisa nematerijalne kulturne baštine u svim opštinama koji je rezultirao preliminarnom listom nematerijalnih dobara;
- Kvalitetni kulturni sadržaji ostvareni su kontinuiranom realizacijom četiri manifestacije od posebnog značaja za kulturu: Kotor art, Montenegro film festival Herceg Novi, Internacionalni TV festival Bar i Ratkovićeve večeri poezije Bijelo Polje;
- Nakon učešća u evropskim programa Kultura 2007-2013 i Evropa za građane 2007-2013, Crna Gora je od 2014. godine postala članica i novih najznačajnijih evropskih programa saradnje Evropa za građane i Kreativna Evropa, odnosno potprograma Kultura i MEDIA. Učešćem u ovim programima otvaraju se značajne mogućnosti mogućnosti crnogorskom kulturnom, kreativnom i audiovizuelnom sektoru za finansiranje projekata, kao i za ostvarivanje međunarodne saradnje i primjenu novih umjetničkih praksi uz povećanu mobilnost umjetnika;
- Na polju međunarodne prezentacije, promocije i afirmacije crnogorske kulture ostvarena je intenzivna saradnja, što potvrđuju brojni bilateralni sporazumi i programi saradnje; učešće

crnogorskih umjetnika na referentnim svjetskim manifestacijama poput Bijenala umjetnosti u Veneciji, filmskim festivalima u Kanu, Berlinu, Lajpcigu; regionalnim i međunarodnim sajmovima knjiga, posebno u Lajpcigu i Frankfurtu; kao i kandidovanje crnogorskih ostvarenja za najprestižniju svjetsku filmsku nagradu Oskar;

- U kontinuitetu Crna Gora participira u programima međunarodnih organizacija: UNESCO, Savjet Evrope, Evropska komisija i Savjet za regionalnu saradnju. U prethodnom periodu realizovan je proekat Ljubljana proces II, predate su tri UNESCO nominacije od čega su dvije transnacionalne. Crna Gora je pristupila projektu Kulturne rute Savjeta Evrope, a u kontinuitetu se obilježavaju Dani evropske baštine;
- Crna Gora je postala članica brojnih međunarodnih asocijacija i organizacija poput Evropske audiovizuelne opservatorije (SE), zatim najznačajnije panevropske mreže za promociju kinematografije European Film Promotion, Međunarodne fondacije Ana Lind, Bijenala mladih Evrope i Mediterana, Foruma slovenskih kultura, programa participacije UNESCO;
- Realizovana su tri IPA Adriatic programa prekogranične saradnje, dok je iz sredstava Evropske unije realizovana I faza radova na revitalizaciji utvrđenja Besac na Skadarskom jezeru;
- Kao poseban vid uvažavanja države prema uspjesima i dostignućima eminentnih crnogorskih umjetnika, ali i u vilju poboljšanja socijalnog položaja umjetnika i stručnjaka u kulturi, obezbijedena je odgovarajuća podrška dodjelom statusa Samostalni umjetnik i Istaknuti kulturni stvaralac;
- Mladi i talentovani crnogorski umjetnici koji svoja znanja stiču ili se usavršavaju na referentnim međunarodnim visokoškolskim umjetničkim institucijama, dobijali su pomoć države svih proteklih godina;
- U kontinuitetu se radilo na unapređenju dostupnosti kulturnih sadržaja osobama sa invaliditetom. Ostvareni rezultati ukazuju na to da je pristupačnost kulturnih sadržaja onaj segment politike u kulturi na čijem poboljšanju treba i dalje raditi, posebno u saradnji sa nacionalnim i opštinskim ustanovama kulture;
- U proteklom periodu obilježeni su i značajni jubileji crnogorske kulture i našeg kulturno-istorijskog nasljeđa, i to: 520 godina od smrti Ivana Crnojevića, osnivača Cetinja, 100 godina od obnove Kraljevine Crne Gore, 150 godina od smrti knjaza Danila Petrovića Njegoša, 100 godina od osnivanja Kraljevskog pozorišta „Zetski dom“, 200 godina od rođenja Petra II Petrovića Njegoša, dok je pod pokroviteljstvom UNESCO obilježeno 100 godina od rođenja Mihaila Lalića i 450 godina od smrti Blažene Ozane.

III AKTUELNO STANJE

Za realizaciju djelatnosti kulture, nadležni su organi državne i lokalne uprave, kao i javne ustanove kulture.

U tom kontekstu je posebno važna uloga i saradnja Ministarstva i lokalnih samouprava, kao osnivača javnih ustanova kulture, koji su nosioci i glavni akteri sprovođenja kulturne politike.

Institucionalni okvir na nacionalnom nivou

Djelokrug rada Ministarstva utvrđen je Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave. U kontekstu upravnih i drugih poslova, nadležnosti Ministarstva ogledaju se kroz sprovođenje aktivnosti tri direktorata (Direktorat za kulturno i umjetničko stvaralaštvo, Direktorat za kulturnu baštinu i Direktorat za medije), koje se odnose na: ostvarivanje javnog interesa, razvoj kulturnog i umjetničkog stvaralaštva i svih uslova za obavljanje djelatnosti kulture; književno, prevodilačko, scensko, muzičko-scensko i filmsko stvaralaštvo; umjetničko stvaralaštvo u drugim audio-vizuelnim medijima; izdavačka, pozorišna i kinematografska djelatnost; zatim zaštitu, očuvanje, valorizaciju i prezentaciju kulturne baštine; muzejska, bibliotečka, arhivska i kinotečka djelatnost; unapređivanje i razvoj međunarodne kulturne saradnje; stvaranje uslova za prezentovanje crnogorskog kulturnog i umjetničkog stvaralaštva u inostranstvu i stvaralaštva drugih država i naroda kod nas; obezbjeđivanje i realizacija stranih donacija za kulturu; pristupanje i korišćenje međunarodnih fondova za razvoj kulture; usklađivanje domaćih propisa iz okvira svoje nadležnosti sa pravnim poretkom Evropske unije i drugo, u skladu sa Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave.

Sjedište Ministarstva, od 12. novembra 2010. godine, nalazi se na Cetinju.

Na nacionalnom nivou za obavljanje djelatnosti kulture osnovano je 11 javnih ustanova, od kojih su četiri u oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva: Crnogorsko narodno pozorište i Kraljevsko pozorište „Zetski dom“, Muzički centar Crne Gore i Centar savremene umjetnosti Crne Gore i sedam iz oblasti kulturne baštine: Narodni muzej Crne Gore, Nacionalna biblioteka „Đurđe Crnojević“, Biblioteka za slijepe, Crnogorska kinoteka, Pomorski muzej, Prirodnjački muzej i Centar za konzervaciju i arheologiju.

Pored navedenih institucija, sektoru kulture na nacionalnom nivou pripada i Državni arhiv, samostalni organ uprave i Uprava za zaštitu kulturnih dobara, organ uprave u sastavu Ministarstva.

Institucionalni okvir na opštinskom nivou

U odnosu na princip decentralizacije u kulturi, pored obaveze države da obezbjeđuje uslove za razvoj kulture na cijeloj teritoriji Crne Gore, Zakonom o kulturi propisana je takva obaveza i na lokalnom nivou.

Zakonom o kulturi je predviđeno da se razvoj i unapređenje sektora kulture ostvaruje na osnovu opštinskih programa, koji predstavljaju srednjoročnu projekciju razvoja kulture na lokalnom nivou, kojom se utvrđuju potrebe lokalnog stanovništva i subjekata iz oblasti kulture, razvojni prioriteti, dinamika realizacije i organizacione, finansijske i administrativne mjere za njegovo ostvarivanje. Takođe, opštine su u obavezi da kao osnivači obezbjeđuju sredstva za funkcionisanje opštinskih javnih ustanova i unapređenje njihovog rada, da se staraju o stručnim i kompetentnim

nosiocima upravljačkih i rukovodećih organa u javnim ustanovama, da podstiču i pomažu djelovanje i aktivnosti civilnog sektora, amaterizma, mladih, osoba sa invaliditetom.

U Crnoj Gori je, na opštinskom nivou osnovano ukupno 42 institucije kulture, čiji su osnivači skupštine opština, od kojih je 29 je iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva, a 13 iz oblasti kulturne baštine. Pretežno su organizovane kao javne ustanove (40), odnosno dvije imaju status javnog preduzeća (u Baru i Ulcinju). Ustanove iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva ne postoje samo u Prijestonici Cetinje, a u postupku su osnivanja u novoformiranim opštinama Petnjici i Gusinju.

Nezavisna kulturna scena

Nezavisna kultura, koja se u najvećoj mjeri odnosi na mlade, nije dio institucionalnog kulturnog sistema, ali omogućava značajan prostor za saradnju. Nezavisna kultura je nezaobilazan segment stvaralaštva i sastavni dio kulturnog života i kulturnog nasljeđa mnogih zemalja, a samim tim i svjetske kulture uopšte.

U Crnoj Gori ima snažno uporište i izaziva permanentno nteresovanje, ali zbog primjene Zakona o nevladinim organizacijama od 2012. godine, koji je uzrokovao izmjene i dopune člana 71 Zakona o kulturi i brisanje zakonskog osnova za podršku Ministarstva tom sektoru, danas se postavlja ozbiljno pitanje njene održivosti.

Polazeći od značaja nezavisne kulturne scene, a u cilju stvaranja povoljnih uslova za njen rad i opstanak, neophodno je rješavanju ovog problema pristupiti sistematično i analitički. To podrazumijeva detaljnu analizu stanja nezavisne scene u Crnoj Gori i njeno unapređenje kroz iniciranje saradnje sa institucijama kulture na nacionalnom i opštinskom nivou.

Posljednih godina u Crnoj Gori se pojavljuje veliki broj festival, čija raznovrsnost i brojnost predstavlja dodatni stimulans kulturnoj lokalnoj i nacionalnoj ponudi. Ipak, u narednom periodu potrebno je kreirati jedinstvenu platformu i strategiju djelovanja koja bi podrazumijevala koordiniranost većeg broja subjekata. Na taj način obezbijedila bi se adekvatnija distribucija kulturnih sadržaja i više iskoristile mogućnosti koje nezavisna scena pruža. Festivali predstavljaju markentiške instrumente za kreiranje imidža destinacije zbog sposobnosti da animiraju gradove i ostvare pozitivan ekonomski uticaj na mjesto održavanja. Svi festivali bi trebalo da imaju svoju misiju, da afirmišu kulturni imidž grada i da svojim umjetničkim sadržajima privlače posjetioce sa strane, dobro promišljenim i organizovanim sadržajima i aktivnostima kako bi zaslužili titulu umjetničko-kulturnih aktera. Crna Gora se može pohvaliti primjerima dobre prakse u tom smislu.

3.1. Kulturno-umjetničko stvaralaštvo

3.1.1. Pozorišna djelatnost

Glavni nosioci pozorišnog života u Crnoj Gori su dva nacionalna teatra: Crnogorsko narodno pozorište i Kraljevsko pozorište „Zetski dom“, koji i pored repertoarske politike usklađene sa statusom narodnog pozorišta, svoju djelatnost ostvaruju pod otežanim uslovima. Ti uslovi odnose se prije svega na tradicionalni organizacioni model, neophodnost poboljšanja kvalifikacione strukture

zaposlenih, loše stanje objekata i nefunkcionalnost prostornih kapaciteta, minimalnu tehničko-tehnološka infrastruktura, trend opadanja programskog budžeta u prethodnih pet godina.

Primjera radi od ukupne površine objekta Crnogorskog narodnog pozorišta samo je 10% namijenjeno scenskim prostorima; u Kraljevskom pozorištu "Zetski dom" postojeće gledalište obezbjeđuje potpunu vidljivost scene samo za 1/3 posjetilaca; kvalifikaciona struktura zaposlenih u Crnogorskog narodnog pozorištu je takva da je 60% zaposlenih sa srednjom ili nižom školskom spremom, dok Kraljevsko pozorište "Zetski dom" nema umjetnički ansambl; programski budžet Crnogorskog narodnog pozorišta je 2009. godine bio oko 550.000 eura, a 2013.godine 255.000 eura. U istom periodu taj budžet Kraljevskog pozorišta "Zetski dom" bio je oko 330.000, odnosno 155.000 eura.

Stanje u dva nacionalna teatra potpunije je prikazano Strategijom razvoja javnih ustanova iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva u periodu 2013-2018, koja istovremeno propisuje i mjere i aktivnosti za unapređenje navedenog stanja.

Kontinuiranom pozorišnom produkcijom se, pored dva nacionalna teatra, bave i opštinske pozorišne institucije: Gradsko pozorište u Podgorici i Nikšićko pozorište. Za razliku od Nikšićkog pozorišta, koje je nakon rekonstrukcije 2015. godine dobilo optimalne prostorno-tehničke uslove za realizaciju pozorišne djelatnosti, stanje u ovoj oblasti kulture u Glavnom gradu ostalo je nepromijenjeno i nakon pet godina. Naime, Gradsko pozorište još uvijek nema svoju matičnu scenu.

Nepovoljna okolnost za rad Nikšićkog pozorišta je to što među zaposlenima nema pozorišnih profesionalaca.

Kada je opštinski nivo u pitanju, važnu ulogu u kreiranju pozorišnog života imaju opštinske manifestacije Grad teatar Budva i Festival mediteranskog teatra „Purgatorije“ u Tivtu, kao i povremeni pozorišni aranžmani Braskog ljetopisa i Kotor arta.

Evidentan je i aktivizam centara za kulturu sa sjevera u oblasti amaterskog i poluprofesionalnog pozorišnog djelovanja: Kolašin, Bijelo Polje, Berane, Plav.

Sve je manji broj nevladinih organizacija koje se bave pozorišnom produkcijom, a razlog za to je nedostatak finansijskih sredstava, nedostatak prostorno-tehničkih kapaciteta, nedefinisani i nedovoljni izvori finansiranja civilnog sektora.

U odnosu na stanje evidentirano Nacionalnim programom 2011. godine, povećan je broj mladih i školovanih pozorišnih profesionalaca (reditelji, glumci, producenti, dramaturzi), dok je nedostatak određenih pozorišnih zanimanja (kostimografi, scenografi) još uvijek evidentan. Riječ je o mladom kadru, stasalom na Fakultetu dramskih umjetnosti na Cetinju, koji pod aktuelnim uslovima pozorišne djelatnosti, ne može da obezbijedi radni angažman.

Činjenica da zbog primjene Zakona o nevladinim organizacijama iz 2012. godine, Ministarstvo, kao nadležni resor, nema zakonskog osnova da sufinansira djelatnosti nevladinog sektora, doprinijela je u velikoj mjeri stagnaciji pozorišne djelatnosti civilnog sektora i nezavisnih produkcija.

Iz istih razloga doveden je u pitanje i rad strukovnog udruženja, Udruženja dramskih umjetnika Crne Gore, a od 2012. godine ne izlazi iz štampe ni renomirani časopis za pozorišnu djelatnost GEST.

3.1.2. Likovna umjetnost

Savremenom umjetnošću, sa posebnim akcentom na savremeno likovno stvaralaštvo, bavi se nacionalna javna ustanova Centar savremene umjetnosti, sa sjedištem u Podgorici. Kompleks u kojem Centar savremene umjetnosti danas funkcioniše, pripada Dvorcu kralja Nikole na Kruševcu. Programski koncept ove ustanove je fokusiran prije svega na prezentaciju savremenog stvaralaštva iz oblasti likovne umjetnosti. Pored toga Centar savremene umjetnosti obavlja i muzejsku djelatnost i u svojim fondovima čuva autentične umjetničke predmete iz cijelog svijeta, što je nasljeđe proisteklo preuzimanjem funkcija i fondova nekadašnje Galerije nesvrstanih zemalja „Josip Broz Tito“. Zahvaljujući toj činjenici Centar danas raspolaže jedinstvenim umjetničkim fondom od 1.185 predmeta.

U Centaru savremene umjetnosti kadrovska struktura obezbijeduje stručnu, kvalitetnu i efikasnu organizaciju i realizaciju programa i projekata iz oblasti savremene umjetnosti. Evidentan je trend opadanja programskog budžeta i nedostatak prostornih kapaciteta, koji je uzrokovan je činjenicom da je donošenjem Zakona o statusu potomaka dinastije Petrović Njegoš, znatan dio prostora Dvorca Petrovića na Kruševcu ustupljen za potrebe Fondacije Njegoš.

Vlada Crne Gore je planirala izgradnju Muzeja savremene umjetnosti, čime će se stvoriti nove mogućnosti za valorizaciju savremenog potencijala crnogorske kulture. Izgradnja Muzeja savremene umjetnosti je od suštinskog značaja za razvoj kulture, jer se njime inicira drugačiji i racionalniji kontekst u izgradnji jedinstvenog institucionalnog sistema savremenog stvaralaštva i istovremeno profilise novi programski koncept, unutrašnja organizacija, kadrovska restrukturiranje, ali i budžetske potrebe Centra savremene umjetnosti. Taj projekat je ujedno od suštinskog značaja za dalji razvoj i redefinisane statusa i organizacionog modela Centra u narednom srednjoročnom periodu.

Zabilježeni trend opadanja budžeta, posebno u dijelu programskog i projektnog finansiranja, predstavlja, kao i kod svih javnih institucija, osnovni problem održivosti Centra savremene umjetnosti.

Značajan doprinos promociji i prezentaciji savremene likovne umjetnosti, kao i razvijanju međunarodne saradnje u ovoj oblasti, ostvaren je otvaranjem novog objekta – Crnogorske galerije umjetnosti „Miodrag Đurić“, 2012. godine na Cetinju, čime je obezbijeden jedinstven i kvalitetan prostor za organizaciju programa savremene likovne umjetnosti.

Poseban napredak u ovom sektoru predstavlja mogućnost regionalne i međunarodne saradnje koja je za mlade crnogorske likovne umjetnike stvorena uključivanjem Ministarstva u mnoge međunarodne asocijacije za promociju i prezentaciju savremene umjetnosti.

Prezentacijom likovne umjetnosti bave se i galerije koje posluju u sklopu opštinskih centara za kulturu, kao i jedan broj privatnih galerija.

Broj institucija koje se bave savremenom umjetnošću zadovoljava potrebe i izlagačke standarde u ovoj oblasti kulture. U prethodnom periodu je zabilježen i porast učešća crnogorskih likovnih umjetnika u regionalnim i međunarodnim programima saradnje. Ono što je evidentan nedostatak u ovoj oblasti je odsustvo strategije u promovisanju vrhunskih vrijednosti i najvećih dometa crnogorske likovne umjetnosti.

Takođe, kao i u drugim sektorima, primjena Zakona o nevladinoim organizacijama iz 2012.godine, uzrokovala je izostanak finansijske podrške Ministarstva civilnom sektoru koji se bavi

savremenom likovnom umjetnošću. U tom kontekstu, dovedena je u pitanje održivost najznačajnije asocijacije umjetnika iz ove oblasti – Udruženja likovnih umjetnika Crne Gore.

3.1.3. Muzička i muzičko-scenska djelatnost

Muzički centar Crne Gore je krovna institucija nacionalne muzičke kulture. Iako ni nakon deset godina od osnivanja Muzičkog centra, nijesu stvoreni neophodni prostorni, tehnički i kadrovski uslovi za rad ustanove u punom kapacitetu, ona je u proteklom periodu, razvila intenzivnu koncertnu djelatnost Crnogorskog simfonijskog orkestra, učestvovala u produkciji prve nacionalne opere, promovisala domaće i okupila istaknute inostrane muzičke umjetnike, organizovala Međunarodni muzički festival A TEMPO.

Iako posluje pod otežanim uslovima, ostvareni rezultati Muzičkog centra čine ga respektabilnim činiocem savremene crnogorske kulturno-umjetničke scene.

Prostorno-tehnički problemi Muzičkog centra biće riješeni po završetku radova na rekonstrukciji nekadašnjeg objekta Doma vojske, koji je namjenski rekonstruisan za potrebe ove ustanove, čime će se stvoriti uslovi za njegov rad u punom kapacitetu.

Prezentacijom i promocijom muzičko-scenske djelatnosti bave se i opštinske ustanove kulture, brojne manifestacije i festivali, gdje posebno mjesto pripada muzičkom segmentu Kotor arta – Don Brankovim danima muzike. Muzička akademija i škole za muzičko obrazovanje sve više se uključuju i iniciraju aktivnosti na prezentaciji savremenog muzičkog stvaralaštva.

Baletska umjetnost je još uvijek u razvojnoj fazi, pored dvije baletske škole (*Vasa Pavić* u Podgorici i *Princeza Ksenija* u Baru) aktivna je samo jedna plesna trupa Ballo koja u kontinuitetu organizuje plesne predstave. Preko 60 amaterskih udruženja i ansambala funkcionišu u skoro svim crnogorskim gradovima, a aktivan je i izvjesan broj NVO muzičkih formacija. Od stupanja na snagu Zakona o nevladinim organizacijama ovaj dio djelatnosti nije više pod pažnjom Ministarstva.

U oblasti muzike osnovana je i organizacija za kolektivnu zaštitu autorskih prava PAM, nad čijim radom nadzor vrši Zavod za intelektualnu svojinu, odnosno Ministarstvo ekonomije.

3.1.4. Izdavačka djelatnost

Za obavljanje izdavačke djelatnosti stvoren je adekvatan zakonodavni okvir, što je bio jedan od prioriteta razvoja ove oblasti utvrđen Nacionalnim programom. Zakon o izdavačkoj djelatnosti iz 2012. godine podstiče razvoj te djelatnosti putem zakonom utvrđenih uslova i prioriteta, a kroz propisana prava i obaveze izdavača, štampara, distributera i uloge države da podstiče odgovarajuće poslove u izdavaštvu.

Novi Zakon je, uz Zakon o nevladinim organizacijama iz iste godine, umnogome doprinio reorganizaciji crnogorske izdavačke scene, tako što se, za razliku od 2011. godine, danas ovom djelatnošću bave privredna društva organizovana kao DOO, dok je broj nevladinih organizacija neznan.

Novi zakonodavni okvir je u skladu sa utvrđenim prioritetima doprinio zaštiti autorskih prava, uveo profesionalne standarde u izdavačkoj djelatnosti, unaprijedio kvalitet izdavačkih

projekata, podstakao porast prevoda na crnogorski jezik, ali i crnogorske književnosti na strane jezike, omogućio integraciju ovog sektora u regionalne i evropske tokove saradnje.

Važnu ulogu u regionalnim i evropskim integracijama imalo je pristupanje Crne Gore programu EU Kreativna Evropa, koja izdavačkim projektima obezbjeđuje pristup međunarodnim fondovima, ali čini našim književnicima dostupnom i Evropsku nagradu za književnost (do sada su je dobili Andrej Nikolaidis 2011. godine i Ognjen Spahić 2014. godine). Takođe, povoljan uticaj na promociju crnogorske književnosti i izdavaštva ima članstvo u asocijacijama Forum slovenskih kultura, Bijenale mladih Evrope i Mediterana, Fondaciji Ana Lind. Ministarstvo je na ovom polju tokom 2015. godine pokrenulo još jednu značajnu inicijativu za članstvo u prevodilačku mrežu Traduki, koje će biti ozvaničeno tokom 2016. godine.

Na osnovu navedenog može se reći da su na polju izdavačke djelatnosti napravljeni značajni pomaci. Ipak, to stanje još uvijek ne obezbjeđuje održivost sektora i neophodnu, valjanu valorizaciju nasljeđa koju Crna Gora baštini u književnom stvaralaštvu. U tom kontekstu, potrebno je izgraditi institucionalni model organizacije izdavačke djelatnosti, podsticati objavljivanje kapitalnih publikacija crnogorske književnosti, sabranih djela crnogorskih književnika i njihovih prevoda na svjetske jezike, unaprijediti tržište knjige.

Takođe, na polju zaštite autorskih prava i socio-ekonomskog statusa stvaralaca, potrebno je jačati rad strukovnih udruženja.

3.1.5. Kinematografija

Nacionalnim programom iz 2011. godine bile su prepoznate brojne slabosti crnogorskog kinematografskog sektora i date polazne osnove za njegovo unaprjeđenje. Tokom ovog izvještajnog perioda u tom sektoru postignut je značajan napredak u odnosu na početno stanje, koje je karakterisala samo povremena filmska produkcija, kojom su se bavile nevladine organizacije.

Kinematografska scena je reorganizovana, tako da se danas filmskom produkcijom bavi mladi crnogorski kadar okupljen oko producenstkih kuća, sa statusom privrednog društva. Obezbiđen je kontinuitet filmske produkcije, upostavljena je intersektorska regionalna saradnja, koja za rezultat ima sve više koproducentstkih filmskih projekata. Crnogorski filmski stvaraoci su učesnici brojnih evropskih i regionalnih festivala.

Crna Gora je postala članica međunarodnih programa i asocijacija, koji obezbjeđuju kinematografskom sektoru dodatne izvore finansiranja iz evropskih fondova, programe stručnog usavršavanja, mogućnost internacionalne promocije filmskih profesionalaca.

U cilju dosljednije međunarodne prezentacije i promocije savremene filmske produkcije, Crna Gora je krajem 2012. postala je članica najznačajnije panevropske mreže za promociju kinematografije European Film Promotion, u čijim su programima učestvovali predstavnici crnogorskog filmskog sektora.

Od 2013. godine, Crna Gora, prvi put u istoriji domaće kinematografije, kandiduje nacionalne filmove za najznačajniju filmsku nagradu Oskar u kategoriji "Najbolji strani film".

Ostvaren je i jedan od strateških interesa u kontekstu unaprjeđenja i daljeg razvoja domaće kinematografije, a tiče se učešća u programu Evropske unije Kreativna Evropa - potprogram MEDIA. Na taj način, crnogorskom filmskom sektoru dostupni su konkursi od značaja za razvoj publike i

projekata, televizijsko programiranje evropskih audiovizuelnih djela, distribuciju, promociju, šeme razvoja profesionalaca, festivale.

Crna Gora je pristupila Evropskoj audiovizuelnoj opservatoriji, tijelu Savjeta Evropa, koje se bavi prikupljanjem, obradom i objavljivanjem statističkih podataka u oblasti audiovizuelnog sektora država članica. Kroz aktivnosti jedinog centra te vrste u Evropi, u kontinuitetu su javno dostupne informacije o kretanjima u domenu crnogorske kinematografije (broj proizvedenih filmova na godišnjem nivou, bioskopsko prikazivanje i sl).

Ono što je sa aspekta države i kinemografskog sektora najznačajnije, zakonodavni okvir u ovoj oblasti je inoviran i usklađen sa evropskom pravnom tekovinom. Novi Zakon o kinematografiji, donijet u julu 2015. godine, reguliše ostvarivanje javnog interesa u kinematografiji, uvodi standarde za obavljanje kinemografskih djelatnosti, potencira zaštitu autorskog prava, utvrđuje obavezu zaštite, čuvanja i korišćenja kinemografske baštine, ukratko donosi novine kojima se obezbjeđuje prevazilaženje problema koji su uzrokovali dugogodišnju stagnaciju ovog sektora. Zakonom je propisano osnivanje javne ustanove za djelatnosti kinematografije (Filmski centar Crne Gore); uvođenje podsticajnih mjera za povećanje prisustva inostranih producenata i inostranih snimanja u Crnoj Gori i uspostavljanje filmskog fonda, odnosno novih, dodatnih izvora finansiranja kinematografije, po ugledu na regionalno i evropsko iskustvo.

Bez obzira na to što su donošenjem Zakona stvorene pretpostavke za kontinuirano unapređenje crnogorske kinematografije, za njen cjelovit razvoj biće potrebno realizovati brojne aktivnosti u dijelu poboljšanja tehničko-tehnološke baze, regulisanja prometa i distribucije kinemografskih djela na tržištu, revitalizovati bioskopsku mrežu, aktivirati rad filmskog udruženja.

Takođe, jedan od budućih strateških izazova za crnogorsku kinematografiju biće članstvo u fondu Savjeta Evrope - Eurimages i aktivnije učešće u drugim evropskim i međunarodnim filmskim fondovima i programima.

3.1.6. Manifestacije i festivali

U Crnoj Gori postoji preko stotinu manifestacija i festivala čiji su osnivači opštine ili nevladine organizacije i njihov broj se iz godine u godinu povećava. Njihova programska profilacija, teritorijalna rasprostranjenost i brojnost, čine ih značajnim činiocem ukupne kulturne ponude. Ministarstvo sufinansira putem javnog konkursa jedan broj manifestacija i festivala, uz primjenu definisanih i transparentnih kriterijuma prema kojima podršku dobijaju najkvalitetniji programi i projekti.

U daljem postupku, evaluacijom i stručnom selekcijom dosadašnjih rezultata revidiraće se broj manifestacija koje će se realizovati uz državnu podršku, vodeći računa o ravnopravnoj zastupljenosti svih kulturnih sadržaja i njihovoj zastupljenosti na cijeloj teritoriji Crne Gore, uz obezbjeđivanje cjelogodišnjeg kontinuiteta festivalskih dešavanja. Takođe, u cilju unapređivanja stanja u ovom sektoru, neophodno je inicirati veću saradnju opština na zajedničkom kreiranju kulturnog proizvoda, koji bi integrisao najznačajnije i najatraktivnije kulturne potencijale.

Pored toga, u kontekstu sprovođenja utvrđene kulturne politike i doprinosa razvoju kulture, jednom broju manifestacija koje su se svojim specifičnim sadržajima, dugom tradicijom i dobrim produkcionim i organizacionim uslovima, utemeljili na crnogorskoj kulturnoj sceni, dodijeljen je

status od posebnog značaja za kulturu (Ratkovićeve večeri poezije u Bijelom Polju, Internacionalni TV festival Bar, KotorArt i Montenegro film festival u Herceg Novom). Činjenica je da se u prethodnom periodu mnogo više radilo na izgradnji i unapređenju njihovog programskog koncepta, nego na institucionalnom razvoju. Ostvareni programski efekti, iziskuju i adekvatan institucionalni okvir, koji će obezbijediti još kvalitetniju festivalsku produkciju, njihov kontinuirani rad, dugoročno planiranje i povezivanje u evropske tokove saradnje. Postojeći način organizacije to ne obezbjeđuje, zato će njihovo organizaciono utemeljenje biti važno pitanje u narednom periodu i uslov daljeg opstanka.

Takođe, još jednom broju manifestacija i festivala trebalo bi dodijeliti status od posebnog značaja za kulturu, ali su za realizaciju takvih aktivnosti, neophodni i odgovarajući finansijski preduslovi.

3.2. Kulturna baština

3.2.1. Zaštita nepokretne kulturne baštine

Nakon sprovedenog procesa revalorizacije kulturnih dobara, cijeneći stanje nepokretnih kulturnih dobara u vrijeme uspostavljanja zaštite, a uzimajući u obzir i intervencije koje su na njima kasnije sprovedene, zaključeno je da nepokretna kulturna dobra posjeduju visok stepen očuvanosti, što je jedan od značajnih kriterijuma kulturne vrijednosti.

Kako je nepokretna kulturna baština prepoznata kao važan faktor nacionalnog identiteta i dugoročni resurs za održivi razvoj, te kao takva predstavlja prioritet svih savremenih državnih politika, neophodno je u kontinuitetu sprovoditi aktivnosti koje se odnose na njenu zaštitu i očuvanje, unaprjeđenje stanja, podizanje svijesti građana o značaju i značenju kulturne baštine, te stvaranju ambijenta za razumijevanje kulturne baštine i njene uloge za društvo, naročito za kulturni, turistički i ekonomski razvoj države.

U tom kontekstu u ovoj oblasti biće, pored ostalog, neophodno jačati međuinstitucionalnu saradnju, u cilju razvijanja i promocije kulturnog turizma i podsticanja valorizacije kulturnih dobara u turističke svrhe; obezbjeđivati kontinuiranu podršku obrazovanju kadrova iz oblasti konzervacije, arheologije, arhivistike, etnologije, arheografije, muzeologije, istorije umjetnosti, bibliotekarstva, menadžmenta u kulturi, podvodne kulturne baštine, tradicionalnih zanata i vještina; kontinuiranu izradu programa sanacije devastiranih kulturnih dobara; adekvatnu zaštitu podvodne kulturne baštine; uspostavljanje nove platforme jedinstvenog informacijskog sistema kulturne baštine; ali i pristupanje međunarodnim fondovima iz ove oblasti i obezbjeđivanje uslova i kriterijuma za višegodišnje sufinansiranje projekata; uspostavljanje javno-privatnog partnerstva u cilju kontinuirane prezentacije o ekonomskim benefitima od ulaganja u kulturnu baštinu.

3.2.2. Zaštita pokretne kulturne baštine

Revalorizacijom pokretnih kulturnih dobara zaključeno je da je kriterijum kulturne vrijednosti i stepen očuvanosti pokretnih kulturnih dobara visok. Međutim, zbog nedostatka neophodne dokumentacije jedan broj kulturnih dobara nije u potpunosti evidentiran.

U cilju unaprijeđenja stanja dokumentacije i materijala, kao i objekata i prostora za čuvanje pokretnih kulturnih dobara, te kontrole iznošenja kulturnih dobara iz Crne Gore, potrebno je posvetiti posebnu pažnju njihovom adekvatnom očuvanju, prezentaciji i dostupnosti široj javnosti, putem obezbjeđivanja odgovarajućih prostora za čuvanje pokretnih kulturnih dobara; organizovanjem edukativnih programa za kadar iz oblasti pokretne kulturne baštine; uključivanjem u regionalne mreže za borbu protiv nelegalne trgovine kulturnim dobrima; uspostavljanjem liste otuđenih pokretnih kulturnih dobara i sl.

3.2.3. Zaštita nematerijalne kulturne baštine

Nematerijalno kulturno dobro je ljudsko umijeće, izražaj, vještina ili izvođenje, kao i predmet, rukotvorina, instrument ili prostor koji je sa tim povezan, a koje zajednice, grupe ili pojedinci prepoznaju kao dio svoje kulturne baštine. Značaj nematerijalne kulturne baštine je i u tome što promovise i razvija kulturni diverzitet, te utiče na očuvanje i razvoj lokalnih zajednica.

Stupanjem na snagu Zakona o zaštiti kulturnih dobara 2010. godine, u Crnoj Gori je prvi put prepoznata oblast nematerijalne kulturne baštine, čime su se, uz stupanje na snagu Zakona o ratifikaciji Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine 2009. godine, stvorili zakonski uslovi za zaštitu nematerijalne kulturne baštine.

Zajedničkom aktivnošću Ministarstva, Uprave za zaštitu kulturnih dobara i Narodnog muzeja, a u skladu sa UNESCO modelom evidentirano je više od 250 elemenata nematerijalne kulturne baštine Crne Gore, od kojih je dvanaest upisano u Registar i ima status nematerijalnog kulturnog dobra.

Prema sadašnjem stanju, izražen je nedostatak stručnog kadra u ovoj oblasti, kao i potreba doedukacije postojećeg i važnost podizanja svijesti o značaju nematerijalne kulturne baštine; valorizacije evidentiranih dobara nematerijalne kulturne baštine i izrade odgovarajuće stručne dokumentacije za nominovanje nematerijalne baštine na UNESCO reprezentativnu listu čovječanstva.

3.2.4. Muzejska djelatnost

Shodno Zakonu o muzejskoj djelatnosti, muzeji u Crnoj Gori osnovani su kao državni i opštinski, a tipološki su podijeljeni na kompleksne i specijalizovane muzeje. Državni muzeji su Narodni muzej, Pomorski muzej i Prirodnjački muzej. Sprovođenje propisa iz oblasti muzejske djelatnosti otežano je u dijelu koji se odnosi na osnivanje javnih muzejskih ustanova, kao samostalnih ustanova, u ispunjavanju uslova za obavljanje muzejske djelatnosti (muzejska dokumentacija, prostor, propisana oprema, stručni kadar i sakupljanje muzejskog materijala).

Reorganizacijom nacionalnih muzeja postignuto je bolje obavljanje matične djelatnosti i pružanja stručne pomoći opštinskim muzejima i građanima, a organizovanjem Muzejskog informacionog centra Narodnog muzeja, stvoreni su uslovi za digitalizaciju muzejske dokumentacije i formiranje centralnog kataloga muzejskog materijala na teritoriji države.

Ipak, potrebno je dalje raditi na jačanju kadrovskih kapaciteta, obezbjeđivanju adekvatnog prostora i opreme za čuvanje, zaštitu i konzervatorski tretman muzejskog materijala i muzejske

dokumentacije; podsticanju učešća u značajnim međunarodnim inicijativama i simpozijumima koji promovišu Crnu Goru; razmjeni materijala i znanja sa regionalnim i inostranim muzejima; podržavati otkup predmeta u cilju popunjavanja muzejskog fonda; intenziviranju aktivnosti na digitalizaciji muzejskog fonda; animiranju mladih ljudi, posebno učenika i studenata i organizovanje posebnih posjeta muzejima; pružanje podrške inicijativama za osnivanje novih muzeja i sl.

Uspostavljanje saradnje između nacionalnih i opštinskih muzejskih ustanova, kao i ravnomjerni razvoj mreže muzejskih ustanova u Crnoj Gori, ostvariće se kroz razmjenu muzejskih sadržaja, ali i obavljanjem zakonom propisanih poslova. Saradnja navedenih subjekata, ali i međunarodna saradnja, razmjena znanja i programa, kao i stvaranje uslova za obavljanje muzejske djelatnosti i zaštite muzejskog materijala i muzejske dokumentacije, glavni su ciljevi u ovoj oblasti na nacionalnom i međunarodnom nivou. Takođe, cilj Ministarstva je da svi muzejski sadržaji budu dostupni učenicima, studentima, starijoj populaciji i osobama sa invaliditetom.

Kao jednu od mjera za promovisanje određenog kulturnog izraza, a u okviru unapređenja stanja u muzejskoj djelatnosti Programom se, pored ostalog, pruža i podrška inicijativi za osnivanje, ili organizovanje, Muzeja žena i stvaranju uslova za sakupljanje, čuvanje, zaštitu, istraživanje, stručnu i naučnu obradu, dokumentovanje, prezentaciju i valorizaciju ženskog kulturno-istorijskog nasljeđa.

3.2.5. Bibliotečka djelatnost

Shodno Zakonu o bibliotečkoj djelatnosti, zavisno od namjene i sadržaja bibliotečke građe i preovladajućeg kruga korisnika, biblioteka može biti nacionalna, narodna, školska, visokoškolska, univerzitetska i specijalna, a prema osnivaču javna, privatna i biblioteka vjerskih zajednica.

Državne biblioteke su Nacionalna biblioteka »Đurđe Crnojević« i Biblioteka za slijepe, dok u opštinama postoje narodne opštinske biblioteke. U Crnoj Gori postoje i školske, visokoškolske i univerzitetske biblioteke, te se može reći da je uspostavljena razvijena mreža biblioteka. Takođe, ustanovljena je matična bibliotečka djelatnost, kao i informacioni sistem, odnosno COBISS - platforma za popis bibliotečkih jedinica.

Ipak, evidentni su problemi u sprovođenju propisa iz oblasti bibliotečke djelatnosti, naročito u dijelu koji se odnosi na osnivanje opštinskih biblioteka kao samostalnih javnih ustanova, ali i u neravnomjernom razvoju segmenata i uslovima za obavljanje bibliotečke djelatnosti (prostor, oprema, struktura fondova i dinamika nabavke bibliotečkog materijala u skladu sa standardima, nedostatak kadrovskih kapaciteta) i neadekvatnoj zaštiti bibliotečke građe.

Takođe, u kontekstu značaja koji knjiga ima u crnogorskom kulturnom nasljeđu, a imajući u vidu istorijat štamparstva u Crnoj Gori, neophodno je obezbijediti bolju valorizaciju tih tekovina crnogorske kulture osnivanjem Muzeja knjige.

3.2.6. Arhivska djelatnost

Arhivsku djelatnost obuhvata: evidentiranje, prikupljanje, sređivanje, obradu, zaštitu, odabiranje, korišćenje i publikovanje arhivske građe, kao i kancelarijsko poslovanje i drugi poslove u skladu sa Zakonom. Arhivsku djelatnost obavljaju stvaraoci i držaoci registraturske i arhivske građe i

arhivi. Državni arhiv Crne Gore, sa sjedištem na Cetinju, osnovan je kao organ državne uprave za obavljanje arhivske djelatnosti na teritoriji Crne Gore.

Evidentni su značajni pomaci kada je razvoj arhivske djelatnosti u pitanju. Prije svega, uz podršku Ministarstva pribavljena je savremena oprema za čuvanje i klasifikaciju arhivske i registratorske građe. Realizovani su brojni programi međunarodne saradnje koji su rezultirali razmjenom izuzetno vrijednih dokumenata iz istorije Crne Gore. Pored osnovne djelatnosti Državni arhiv Crne Gore svake godine realizuje niz pratećih programa čiji je cilj promocija i prezentacija bogate arhivske građe, što potvrđuju realizovane izložbe, te objavljeni katalozi i stručne publikacije.

U narednom periodu pažnja će biti posvećena poboljšanju smještajnih i tehničko-tehnoloških uslova za kompleksne procese razvrstavanja, čuvanja, korišćenja, izlučivanja, prezentacije i promocije arhivske i registratorske građe, kao i u primjeni međunarodnih standarda i principa u ovoj oblasti.

3.2.7. Kinotečka djelatnost

Crnogorska kinoteka obavlja djelatnost u neadekvatnom smještajnim uslovima, zbog čega je onemogućeno adekvatno čuvanje vrijedne crnogorske filmske baštine, ali i prikazivačka djelatnost Kinoteke. Zbog toga Kinoteka svoju prikazivačku djelatnost realizuje u saradnji sa partnerima. Ovaj problem biće riješen nakon rekonstrukcije zgrade nekadašnjeg Doma vojske, čime će Crnogorska kinoteka dobiti savremene uslove za rad.

U prethodnom periodu Ministarstvo je obezbijedilo značajna sredstva za osavremenjavanje tehničko-tehnoloških uslova za obavljanje kinotečke djelatnosti. Kako bi se nastavile aktivnosti na unapređenju ove djelatnosti važno je podsticati prikupljanje, čuvanje i zaštitu crnogorskog filmskog fonda, filmskog materijala o Crnoj Gori i drugih filmskih ostvarenja od značaja za kulturu i umjetnost Crne Gore. Evidentno je da filmski materijal o Crnoj Gori, nastao kod inostranih producenata i snimatelja, nije dovoljno istražen i prikupljen.

Takođe, u narednom periodu će se intenzivirati aktivnosti na podsticanju regionalne i međunarodne saradnje u ovoj oblasti.

IV OSTALE DJELATNOSTI KULTURE

4.1. Amatersko kulturno-umjetničko stvaralaštvo

Afirmacija amaterskog stvaralaštva predstavlja značajan segment kulture, kome će u narednom periodu biti posvećena značajna pažnja. Iako postoje pojedinačni projekti i određeni broj amaterskih društava, u Crnoj Gori ne postoji jasno razvijena slika o značaju ovog segmenta kulture, kao ni adekvatni mehanizmi afirmacije ovog vida stvaralaštva. Ovu situaciju dodatno otežava Zakon o nevladinim organizacijama koji uspostavlja centralizovani model podrške i koji ograničava saradnju ovih udruženja sa nacionalnim ustanovama i organima državne uprave. Ipak saradnja se ostvaruje učesćem sektora u kreiranju razvojnih strategija, izradi zakona i drugih akata, kao i obezbjeđivanjem učesća u regionalnim i evropskim programima saradnje.

Za unapređenje stanja u ovom sektoru neophodan je veći angažman opština u obezbjeđivanju povoljnijih uslova za rad nevladinih organizacija i bolja saradnja sa opštinskim ustanovama kulture.

Kao posebno važno prepoznaje se promovisanje volonterizma, kao koncepta od velikog značaja za pojedince, ali i zajednicu.

4.2. Kultura mladih

Iako se prepoznaje značajnije učesće mladih u kulturnom životu Crne Gore, sasvim je izvjesno da ovom pitanju u narednom periodu mora biti posvećena veća pažnja i to ne samo kroz njihovo uključivanje u kreiranje kulturnih sadržaja, već i boljom saradnjom resornih državnih organa i institucija kulture.

Povoljna okolnost je to što u svim opštinama postoje Akcioni planovi za saradnju sa mladima, čija implementacija obezbjeđuje njihovu zastupljenost u kreiranju kulturnih sadržaja primjerenih toj populaciji.

Međutim, neophodno je sprovesti istraživanje kulturnih potreba mladih, osmišljavanje kulturnih sadržaja namijenjenih mladima i podizanje svijesti mladih o značaju kulture.

Da bi mladi aktivno učestvovali u kulturnom životu Crne Gore, potrebno je: promovisati kulturu u školama, kroz zajedničke projekte sa Ministarstvom prosvjete; jačati partnerstvo škola i institucija kulture; lokalne kulturne sadržaj prilagoditi nacionalnim i međunarodnim trendovima; poboljšati kulturnu ponudu u svim gradovima i omogućiti mladima da sami osmišljavaju i realizuju kulturne sadržaje.

4.3. Kreativne industrije

Promovisanje kulturnih resursa kao područja pogodnih za investiranje je zahtjev vremena u kome živimo.

Kulturna industrija, kao dio globalne strategije održivog razvoja, u posljednje vrijeme zavređuje značajnu međunarodnu pažnju, što je sadržano u preporukama Međuvladine konferencije o kulturnim politikama u svrhu razvoja (Štokholm, 1998), Milenijumskim razvojnim ciljevima Ujedinjenih nacija (Njujork, 2000), Svjetskog samita o održivom razvoju (Johanesburg, 2002).

Kreativne industrije su aktivnosti iz domena kulture, usmjerene ka generisanju prihoda ili profita, uključivanju u sektor biznisa odnosno ekonomije koje ostvaruju doprinos održivom razvoju na lokalnom i nacionalnom nivou. Realizuju se u oblastima arhitekture, umjetničkih zanata, dizajna, fotografije, mode i drugih primijenjenih umjetnosti, festivala i manifestacija, digitalnih umjetnosti i novih tehnologija u kulturi, audiovizuelnih, muzičko-scenskih i izvođačkih djelatnosti, kao i u oblastima izdavaštva i književnosti te u likovnim-vizuelnim umjetnostima. Sa aspekta kulturne baštine, zaštita i očuvanje tradicionalnih zanata i vještina, predstavljaju potencijalni resurs i razvojnu kategoriju budućeg projektovanja malih i srednjih preduzeća i porodičnog biznisa.

Iako ekonomija i kultura teže zajedničkom cilju, osvajanju što većeg broja potrošača, u praksi često nailaze na međusobne prepreke. Da bi se ekonomski status kulture poboljšao, ona ne može biti tretirana kao djelatnost koja isključivo zavisi od državnih dotacija. Za produkciju kulturnih proizvoda i projekata moraju se naći i druge mogućnosti finansiranja.

Kreativne i kulturne industrije su dinamični sektori koji ubrzano rastu u okviru globalne ekonomije. Te industrije doprinose rastu, omogućavanjem diversifikacije nacionalnih ekonomija, stvaranjem prihoda i otvaranjem mogućnosti zapošljavanja. Pored toga, pošto doprinose stvaranju, proizvodnji, prenosu i uživanju u simboličkim sadržajima, njihovi uticaji obuhvataju i neekonomske koristi. Na primjer, one doprinose ekspanziji mogućnosti građana da učestvuju u kulturnom životu i promovisanju kulturne raznolikosti.

Potencijal koji Crna Gora ima u ovoj oblasti nije dovoljno razvijen.

Potrebno je temeljno analizirati uslove za razvoj ove oblasti, njene specifičnosti u kontekstu crnogorskih opština i mogućih pravaca razvoja. Izradom i implementacijom strateškog dokumenta, definisanjem smjernica razvoja sa konkretnim mjerama podrške produkciji i prezentaciji kulturnog proizvoda kreativnih industrija, stvorili bi se uslovi za pokretanje i osnaživanje ovog segmenta kulturnog djelovanja.

Ministarstvo će podržati realizaciju *start up* projekata u oblasti kreativnih industrija i sprovođenje posebne strategije za podsticaj kreativnih industrija.

4.4. Javno-privatna partnerstva

Važno strateško pitanje, ali i obaveza države u skladu sa potpisanim međunarodnim sporazumima je i definisanje mjera za podsticanje neprofitnih organizacija, kao i javnih i privatnih ustanova i drugih profesionalaca iz oblasti kulture, da razvijaju i unapređuju slobodnu razmjenu i protok ideja, kulturnih izraza i djelatnosti iz oblasti kulture, dobara i usluga, te da u svojim aktivnostima podstiču stvaralački, ali i preduzetnički duh.

Propisi iz oblasti kulturne baštine daju osnov za osnivanje privatnih ustanova, ali i organizovanje javno-privatnih partnerstava iz oblasti konzervatorske, muzejske, bibliotečke i arhivske djelatnosti. U oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva, takođe postoje izuzetno značajni potencijali koji mogu da bude od višestruke koristi ne samo za državu i njen razvoj, već i afirmaciju privatnog sektora.

U realizaciji ove aktivnosti, osim državnih organa, sa aspekta nadležnosti, neophodno je učešće organa lokalne samouprave, stručnih nacionalnih i opštinskih javnih ustanova, civilnog sektora i strukovnih udruženja.

Ministarstvo će podsticati i pružati stručnu i logističku podršku projektima u oblasti javno-privatnog partnerstva.

4.5. Socijalni status umjetnika i stručnjaka u kulturi

Radi poboljšanja socijalnog statusa najznačajnijih umjetnika i stručnjaka u kulturi, kao i samostalnih umjetnika, država obezbjeđuje odgovarajuću podršku ustanovljenu Zakonom o kulturi.

U tom kontekstu, autorima čiji su umjetnički rad i stvaralaštvo potvrđeni brojnim nagradama, državnim i društvenim priznanjima, obezbjeđuje se, pod uslovima utvrđenim Uredbom o kriterijumima i načinu dodjele statusa istaknuti kulturni stvaralac, status istaknuti stvaralac, koji im za života donosi novčanu naknadu utvrđenu navedenim aktom. Tokom prethodnih šest godina taj status je dodijeljen za ukupno 51 umjetnika i stručnjaka u kulturi.

Iz državnog budžeta obezbjeđuje se podrška za samostalne umjetnike, odnosno one koji su se opredijelili da se bave umjetničkim ili kulturnim stvaralaštvom radi ostvarivanja prihoda, bez zasnivanja radnog odnosa. Ta podrška se obezbjeđuje u skladu sa zakonom propisanim kriterijumima, a odnosi se na ostvarivanje prava na zdravstveno i penzijsko-invalidsko osiguranje. Po ovom osnovu pomoć se obezbjeđuje za ukupno 97 samostalnih umjetnika i stručnjaka u kulturi.

Za poboljšanje socijalnog položaja umjetnika i stručnjaka u kulturi od velikog značaja je i mogućnost rješavanja stambenih pitanja i radnog prostora, za što sistem postoji samo na opštinskom nivou. Zbog toga je neophodno u narednom periodu po ovom osnovu intenzivirati saradnju sa opštinama i inicirati realizaciju projekata kojima bi se ova pitanja riješila.

U tom kontekstu neophodno je izraditi strateški projekat "Atelje", koji bi obuhvatio popis neiskorišćenih prostora u vlasništvu opština, predvidio njihovu adaptaciju i ustupanje umjetnicima za rad. Projekat bi se realizovao u partnerstvu lokalnih samouprava, Ministarstva kulture i Ministarstva održivog razvoja i turizma. S aspekta kreativnih industrija, projekat bi bio značajan i za obogaćivanje turističkog potencijala opština, u smislu uključivanja umjetnika i njihovog stvaralaštva u turističku ponudu.

U planu je i realizacija sličnog projekta, "Rezidencijalni boravak", koji bi obezbijedio uslove za razvoj saradnje i povezivanja među crnogorskim, ali i inostranim umjetnicima u svim oblastima kulturno-umjetničkog stvaralaštva. U saradnji sa lokanim samoupravama i univerzitetima obezbijediće se prostori u kojima bi referentni umjetnici boravili i stvarali do 30 dana. Tokom boravka u ovom prostoru njihov rad i stvaralaštvo bili bi dostupni studentima, ali i široj publici, kroz organizovanje radionica, javnih časova i druženja s umjetnikom.

V AFIRMACIJA KULTURNOG IDENTITETA

Multikulturalnost, kao neprocjenjivo bogatstvo različitosti, utkano je u kulturni identitet Crne Gore, a time i u njen sveukupni državni i društveni identitet. Očuvanje svih kulturnih identiteta i poštovanja kulturne različitosti, propisano je načelo ostvarivanja i razvoja kulture u Crnoj Gori, pa su Ministarstvo i institucije pod njegovim okriljem posebno posvećeni ostvarivanju ovih ciljeva.

Zaštitom i očuvanjem kulturnog nasljeđa i razvojem savremenog kulturno-umjetničkog stvaralaštva, afirmiše se crnogorsko multikulturalno biće i jača svijest o temeljnim crnogorskim vrijednostima. Takvim kulturnim konceptom, daje se doprinos razvoju i očuvanju društvenih vrijednosti na kojima počiva savremena Crna Gora, ali i vrijednostima na kojima je utemeljena crnogorska tradicija. U politici Ministarstva multikulturalizam se prepoznaje kao vrijednost, dio tradicije i jedno od najvažnijih savremenih obilježja Crne Gore kao države i društva.

Prožimanje brojnih kultura na teritoriji Crne Gore, obezbijedilo je istorijsko utemeljenje njenoj kulturnoj raznolikosti. Ovakav društveni i kulturno-istorijski kontekst, nameće potrebu obilježavanja određenih značajnih datuma, događaja i ličnosti.

U proteklom periodu obilježeni su važni jubileji: 520 godina od smrti Ivana Crnojevića, osnivača Cetinja, 100 godina od obnove kraljevine Crne Gore, 150 godina od smrti knjaza Danila Petrovića Njegoša, 100 godina od osnivanja Kraljevskog pozorišta „Zetski dom“, 200 godina od rođenja Njegoša. Pod pokroviteljstvom UNESCO obilježeno je 100 godina od rođenja Mihaila Lalića i 450 godina od smrti Blažene Ozane.

Jedan od ciljeva Ministarstva je sačuvati sjećanje na određene kulturno-istorijske i civilizacijske vrijednosti i predati ih budućim generacijama u nasljeđe. Cijeneći navedeno, nameće se potreba definisanja Programa obilježavanja značajnih datuma, koji bi bio utemeljen u istorijskim izvorima, stručno i naučno obrazloženom stavu o vrijednostima koje zaslužuju pamćenje. Program bi donosila Vlada, na prijedlog Ministarstva.

VI OSOBE SA INVALIDITETOM

Uključivanje osoba sa invaliditetom u sve aspekte kulture, kao i povećanje dostupnosti kulturnih sadržaja, predstavlja obavezu koja doprinosi prevazilaženju njihove diskriminacije i marginalizacije. U skladu sa proklamovanim načelima jednakosti prava na kulturu, Ministarstvo je participiralo u pripremi i izradi državnih strategija koje su se bavile ovim pitanjem.

Takođe, dostupnost kulturnim objektima i kulturnim dobrima, kao i intenziviranje učesća osoba sa invaliditetom u kulturnim dešavanjima je jedan od prioriteta razvoja kulture, sa tendencijom unapređenja i razvoja njihovog kreativnog potencijala. U zakonima iz oblasti kulture, odredbe koje tretiraju ovu oblast prepoznate su kao segment od javnog interesa.

Analize dostupnosti koje je vršilo Ministarstvo u saradnji sa nacionalnim i opštinskim ustanovama kulture ukazuju da je pristupačnost segment na čijem unapređenju treba raditi.

U prethodnom periodu Ministarstvo u kontinuitetu podržava objavljivanje časopisa Dassy, namijenjenog slijepim i slabovidim licima.

Pored Biblioteke za slijepe, nacionalne ustanove koja se finansira iz državnog budžeta, Ministarstvo je zaključno sa 2011. godinom sprovodilo javni konkurs usmjeren i na stvaralaštvo osoba sa invaliditetom. Zbog primjene Zakona o nevladinim organizacijama, podrška Ministarstva projektima koje realizuju osobe sa invaliditetom je drastično smanjena, tako da je danas svedena na, uglavnom, jedan projekat godišnje i to u slučajevima kada se on realizuje u saradnji sa opštinskom ustanovom kulture.

Neophodno je nastaviti sa aktivnostima koje bi unaprijedile položaj i ulogu osoba sa invaliditetom u kreiranju kulturnih sadržaja i doprinijele povećanju dostupnosti, ne samo objekata culture već i kulturnih sadržaja.

VII KADROVI

Kadrovski potencijal je jedno od najznačajnijih strateških razvojnih pitanja, zbog čega mu treba posvetiti posebnu pažnju. Postojanje visokoškolskih ustanova na kojima se u Crnoj Gori izučavaju sfere savremenog kulturno-umjetničkog stvaralaštva i kulturne baštine, u značajnoj mjeri doprinose održivosti sektora kulture. Mogućnost školovanja domaćih kadrova, koji predstavljaju dragocjen nacionalni resurs, važno je zbog kontinuirane produkcije različitih kulturnih proizvoda i procesa daljeg jačanja institucionalnih kapaciteta u oblasti savremenog stvaralaštva i kulturne baštine.

Zbog činjenice da na nivou visokog obrazovanja nedostaje jedan broj studijskih programa od značaja za funkcionisanje određenih segmenata kulture, Ministarstvo je setom zakona i strateškim dokumentima među prioritetima utvrdilo podsticaj razvoju i afirmaciji talenata, podršku stručnom usavršavanju na referentnim visokoškolskim ustanovama u inostranstvu, te druge vidove stručnog usavršavanja.

Nedostatak stručnih kadrova u oblasti zaštite kulturne baštine predstavlja jedan od suštinskih problema ove oblasti. U prethodnom periodu, Ministarstvo je u saradnji sa ustanovama iz oblasti zaštite kulturne baštine sprovelo više programa i projekata, koji su pomogli rješavanju ovog problema. Prije svega, mreža eksperata značajno je ojačana implementacijom Projekta revalorizacije kulturnih dobara Crne Gore. Godišnjim programima zaštite i očuvanja kulturnih dobara podržan je određen broj projekata koji za cilj imaju usavršavanje kadrova iz djelatnosti koje se tiču zaštite kulturne baštine.

Ali, to nije model koji na adekvatan način može da odgovori kompleksnim zahtjevima jačanja kadrovskih kapaciteta u kulturi. Zbog toga će se u narednom periodu pripremiti analiza kadrovske strukture zaposlenih u sektoru kulture i utvrditi razvojne aktivnosti.

VIII MEĐUSEKTORSKA SARADNJA

Za realizaciju kompleksnih strateških opredjeljenja Ministarstva u cilju razvoja sektora, veoma je bitna povezanost sa drugim resorima, posebno turizma, prosvjete, nauke.

Saradnja sa resorom turizma

Crna Gora je potpisala niz međunarodnih konvencija koje potenciraju značaj međuresorske saradnje, koja kulturu postepeno uvodi u svijet ekonomski održivih industrija. Ovakav trend praćen je i razvojem kulturnog turizma, kao posebnog oblika turističke privrede, koji svoju ponudu zasniva na kulturnim vrijednostima Crne Gore. Međutim, kulturni turizam ne zasniva se samo na kulturnim vrijednostima starih urbanih cjelina primorja, već postoje brojni lokaliteti koji mogu uticati na porast prihoda od turizma. Potrebno je razviti posebnu strategiju razvoja kulturnog turizma, sa prepoznatim markantnim vrijednostima, koje će ponuditi i vjerski turizam, arheološke lokalitete, nematerijalnu baštinu, ali i održiv, interaktivni pristup turizmu, koji donosi aktivno učešće pojedinca u turističkom sadržaju. Kreiranje turističke ponude u saradnji sa lokalnim i nacionalnim ustanovama kulture koje predstavljaju osobenosti crnogorske istorije i tradicije, biće jedan od prioriteta Ministarstva.

U kontekstu revitalizacije filmskog sektora, definisanje strategije promocije Crne Gore kao destinacije za razvoj filmske industrije i filmskog turizma predstavljaće posebno važan strateški interes.

Saradnja sa resorom obrazovanja

Strateško opredjeljenje Ministarstva je i unapređenje saradnje sa sektorom obrazovanja. Koncept kulture kao oblasti koja je dostupna svima, a ne samo stvaraocima i stručnjacima, najadekvatnije se ostvaruje prepoznavanjem kulture kroz obrazovne programe. Pojedini sadržaji i istorijat djelatnosti iz oblasti kulture, zastupljeni su u školskim programima i udžbenicima, i ovi sadržaji su važan činilac u stvaranju poželjnog vrijednosnog sistema kod školske populacije. Školskim programima je predviđena i posjeta ustanovama iz oblasti kulture, ali se one ne obavljaju u potrebnom obimu, zbog finansijskih ograničenja. Pozitivan primjer je već uspostavljena saradnja Ministarstva kulture i Ministarstva prosvjete na realizaciji projekta „Cetinje jedna priča“, u okviru kojeg je značajan broj učenika osnovnih škola posjetio institucije kulture smještene u Prijestonici Cetinje. U skladu sa ovim primjerom biće nastavljena saradnja sa resorom prosvjete, kako u dijelu koji se odnosi na ažuriranje podataka u školskim udžbenicima i nastavnim programima, tako i u boljoj organizaciji posjeta muzejima, pozorištima, galerijama, programima i manifestacijama, kojima se promovise i afirmise tolerancija i dijalog, poštovanje prava, ali i obaveza svakog ponaosob i svih zajedno da čuvamo zajedničke kulturne vrijednosti. U tom smislu, mogu se organizovati radionice, predavanja iz oblasti kulturno-istorijskog nasljeđa i unaprijediti vanastavne aktivnosti u školama na način kojim bi se kroz tematske cjeline, posvećene svim oblastima kulture i umjetnosti, učenici motivisali na kreativan doprinos jačanju identitetske svijesti i razvijanju duha tolerancije i poštovanja različitosti.

Posebno je važno uspostaviti saradnju sa visokoškolskim institucijama u Crnoj Gori, koje obrazuju kadar za djelatnosti u oblasti kulture. Prilikom formiranja stručnih profila sudijskih programa i smjerova na visokoškolskim institucijama, kao i prilikom kreiranja upisne politike,

potrebno je uvažiti osobenosti crnogorskog kulturnog prostora, kao i usaglasiti strateško planiranje u oblasti kulture i visokog obrazovanja.

Saradnja sa resorom nauke

Politiku međuresorskog povezivanja važno je sprovoditi kroz organizovane aktivnosti sa sektorom nauke, odnosno, institucijama koje se bave naučno-istraživačkom djelatnošću. Uspostavljanjem saradnje sa Univerzitetom Crne Gore, odnosno, univerzitetskim jedinicama koje se bave naučno-istraživačkom djelatnošću u oblasti kulture, ali i samostalnim naučno-istraživačkim institucijama, zahtijeva izradu plana aktivnosti za izučavanje kulture i kulturnog nasljeđa Crne Gore, shodno značaju i prioritetnosti određenih tema.

Za međuresorsku saradnju u oblasti kulture i nauke, od značaja je plan saradnje sa Ministarstvom nauke, kako u cilju organizacije naučno-istraživačkih aktivnosti, tako i zbog apliciranja na međunarodnim konkursima. U tom smislu posebno je važna saradnja u programima Horizon 2020 i Erasmus. Navedeni programi imaju posebnu vrijednost za razvoj kulturne baštine, cijeneći nedostatak fondova za realizaciju naučnih istraživanja u ovoj oblasti, ali i manjak stručnog kadra usko specijalizovanog za obavljanje djelatnosti zaštite.

IX RAVNOMJERAN RAZVOJ

Zakon o regionalnom razvoju Crne Gore, usvojen 2011. godine, propisuje ciljeve i metode postizanja regionalnog razvoja čiji je krajnji cilj stvaranje društva jednakih mogućnosti za sve građane. Ovaj Zakon potkrijepljen je i Regionalnom razvojnom strategijom, te strateškim dokumentima jedinica lokalne samouprave. Ipak, Ministarstvo je u kontinuitetu, i prije usvajanja ovog Zakona, vodilo računa o pravilnoj ravnomjernom razvoju kulture, u skladu sa kulturnim vrijednostima, tradijom, te prepoznatim potrebama u pojedinačnim djelatnostima.

U tom smislu, godišnji konkursi Ministarstva za oblast kulturno-umjetničkog stvaralaštva i kulturne baštine, zasnovani su na principima ravnomjernog razvoja. Ministarstvo je, uz podršku Vlade Crne Gore, kreiralo i posebne programe kojima se ostvaruje ovaj razvojni prioritet: Razvoj kulture na sjeveru, Cetinje grad kulture 2010-2015 i Program podrške razvoju kulture u Nikšiću. Programi se odnose na izgradnju/adaptaciju ustanova kulture i njihovih objekata, kreiranje kulturnih sadržaja i omogućavanje umrežavanja nacionalnih i lokalnih ustanova kulture.

Budući da jedan broj lokalnih samouprava tokom prethodnog ciklusa nije donio zakonom propisane opštinske programe razvoja kulture, u narednom periodu potrebno je osnažiti saradnju sa lokalnim samoupravama, kao osnivačima javnih ustanova kulture, kako bi se usvojili ovi strateški dokumenti, koji će biti okviri kulturnih politika u opštinama u narednih pet godina.

Važan segment ravnomjernog regionalnog razvoja je intenziviranje direktne saradnje između institucija kulture na zajedničkoj produkciji programa kojima će se afirmisati multikulturalne vrijednosti Crne Gore. U tom smislu, posebno su važne nacionalne ustanove kulture, od kojih se očekuje da svoje programe realizuju ne samo na matičnim scenama, već u svim crnogorskim opštinama.

X MEĐUNARODNA SARADNJA I FONDOVI ZA KULTURU

Međunarodna saradnja je jedan od značajnih faktora unapređenja i razvoja kulture u svim njenim segmentima, pa su aktivnosti Ministarstva na ovom planu usmjerene na bilateralnu i multilateralnu saradnju; članstvo u međunarodnim programima saradnje (regionalnim, evropskim i globalnim); promociju i prezentaciju crnogorske kulture na značajnim međunarodnim manifestacijama i festivalima; sufinansiranje učešća referentnih crnogorskih stvaralaca i stručnjaka u međunarodnim projektima; realizaciju međunarodnih projekata i inicijativa (saradnja sa UNESCO, Savjetom Evrope, Evropskom unijom, Savjetom za regionalnu saradnju).

Crna Gora je članica brojnih međunarodnih programa, iz kojih se mogu obezbijediti značajna sredstva za realizaciju projekata u kulturi. Međutim, prepoznaje se nizak nivo participacije crnogorskog kulturnog sektora. Kako bi se obezbijedila nezavisnost kulture od budžetskih izvora finansiranja, potrebno je animirati i usmjeriti crnogorske umjetnike i institucije na iznalaženju alternativnih izvora finansiranja. U tom kontekstu, prioritet Ministarstva biće članstvo u fondu EURIMAGES, koji će dodatno ojačati crnogorski kinematografski sektor.

Ministarstvo je do sada realizovalo nekoliko projekata koji su finansirani iz IPA programa prekogranične saradnje. Pažnja Ministarstva biće usmjerena na podizanje svijesti o mogućnostima i važnostima navedenih izvora finansiranja, kao i podsticanje institucija kulture da učestvuju u realizaciji projekata prekogranične saradnje.

XI FINANSIRANJE KULTURE

Za finansiranje kulture na nacionalnom nivou izdvajaju se, primjenom člana 93 Zakona o kulturi, sredstva u iznosu od 2,5% od državnog budžeta, umanjenog za izdatke državnih fondova i kapitalnog budžeta. Na taj način obezbijedena je održivost sektora kulture u cjelini.

Pored sredstava koja se obezbjeđuju za rad nacionalnih ustanova kulture, iz navedenog procenta se obezbjeđuje podrška i podsticaj razvoju kulture na cijeloj teritoriji Crne Gore, na osnovu javnog konkursa, koji je namijenjen za sve oblasti kulture. Takođe, država sprovodi i posebne programe podrške koji se odnose na sjeverni dio Crne Gore (Razvoj kulture na sjeveru), a od 2014. godine i Program podrške razvoju kulture u Nikšiću.

Iako je procenat izdvajanja za kulturu na opštinskom nivou veći od 2,5% (sem u opštini Šavnik gdje procenat iznosi 1,7%), obaveze koje se odnose na rad javnih ustanova i ostali modeli podrške u kulturi, u skoro svim opštinama, realizuju se u zavisnosti od finansijskih mogućnosti osnivača.

Pored sredstava iz državnog i opštinskih budžeta, kulturnom sektoru su u proteklih pet godina bili su dostupni i međunarodni fondovi kroz učešće u programima Evropske unije, IPA i drugi međunarodnim fondovima. Međutim, ti fondovi nijesu korišćeni u dovoljnoj mjeri.

Ono što je evidentno na crnogorskoj kulturnoj sceni je minimalno učešće vanbudžetskog sektora u finansiranju kulture. Naime, nekada značajna podrška privrednog sektora kulturnim aktivnostima, danas je rijetkost. U cilju revitalizacije i reafirmacije ovog modela podrške u kulturi, Ministarstvo će inicirati saradnju sa drugim državnim resorima na izradi posebnih zakonskih akata, kojima bi bio uspostavljen podsticajni ambijent za ulaganja u kulturu, u smislu poreskih olakšica za sponzorstva i donatorstva obezbijedena projektima od nacionalnog značaja za kulturu. Inicijative te vrste su aktuelne u našem okruženju.

XII OKVIR ZA STATISTIKU

U cilju revizije statističkih istraživanja u oblasti kulture, sa MONSTAT-om je inicirana saradnja radi uvođenja jedinstvenog informacionog sistema, u koji bi prepoznati subjekti kulture Ministarstvu ažurno dostavljali periodične podatke.

Ministarstvo je do sada prikupljalo informacije za potrebe obrade i objavljivanja statističkih podataka Evropske audiovizuelne opservatorije.

Ministarstvo i Nacionalna komisija za UNESCO u Crnoj Gori, tokom 2015. godine sproveli su UNESCO projekat „Indikatori uticaja kulture na razvoj - CDIS“ pod pokroviteljstvom te međunarodne organizacije. Indikatori uticaja kulture na razvoj prikazuju ulogu koju kultura ima kao pomagač i pokretač održivog razvoja. Istraživanjem 22 CDIS indikatora kroz ovaj veoma značajan projekat analizirane su politike 7 ključnih oblasti: Ekonomija; Obrazovanje; Upravljanje; Socijalna participacija; Rodna ravnopravnost; Komunikacija i Kulturno nasljeđe. Obiljem kvantitativnih podataka dobijenih kroz sprovođenje projekta doprinijeće se izradi politika u oblasti kulture zasnovanim na potpunijim informacijama i uključivanju kulture u razvojne strategije, kao i primjeni UNESCO-ve Konvencije o zaštiti i promovisanju raznolikosti kulturnih izraza iz 2005. godine.

Između ostalog, CDIS indikatorima naglašava se potencijal sektora kulture u Crnoj Gori za razvoj, ukazujući pritom na određene prepreke koje postoje i koje ometaju ostvarivanje njegovog punog potencijala. Rezultati, između ostalih, ukazuju na to da kultura značajno doprinosi domaćoj ekonomiji, što je ilustrovano doprinosom sektora kulture BDP-u (4,62% od ukupnog BDP-a).

XIII STRATEŠKI IZAZOVI

- Potpuna implementacija pravne infrastrukture i njeno konstantno usklađivanje sa evropskom pravnom tekovinom, ostaće i ubuduće jedno od najvažnijih razvojnih prioriteta kulturne politike, koji će se realizovati donošenjem novih zakona ili izmjenama i dopunama postojećih, kao i izradom podzakonskih akata za potpuno sprovođenje zakonodavnog okvira;
- Realizacija aktivnosti na sprovođenju institucionalnih reformi u kulturi na nacionalnom nivou, čime će se nastaviti sa unapređenjem njihovih ukupnih potencijala, od poboljšanja prostorne i tehničke infrastrukture, do jačanja kadrovskih i programskih kapaciteta;
- Jačanje institucionalnog okvira osnivanjem novih institucija u skladu sa sektorskim razvojnim politikama;
- Obezbeđivanje kadrovske jačanja sektora kulture u cjelini;
- Nastavak saradnje sa opštinskim organima vlasti na iznalaženju efikasnog i racionalnog modela institucionalne organizacije u kulturi, koji treba da obezbijedi odgovarajuću funkcionalnost i ekonomičnost opštinskih javnih ustanova, uz usklađenost sa postojećim lokalnim resursima, stručnim i kadrovske kapacitetima zajednice;
- Redefinisanje manifestacija i festivala u skladu sa zahtjevima umjetničkog kvaliteta, profesionalnih produkcionih standarda, raznovrsnosti programskih sadržaja i njihove disprezije na cijeloj teritoriji Crne Gore i obezbjeđivanja cjelogodišnjeg kontinuiteta festivalskih dešavanja;
- Revitalizovanje rada nezavisne kulturne scene i stvoriti povoljne uslove za rad strukovnih udruženja, kroz intenziviranje saradnje sa nacionalnim i lokalnim ustanovama kulture;
- Uspostavljanje jedinstvene platforme informacionog sistema u kulturi;
- Podizanje svijesti o značaju i očuvanju kulturne baštine;
- Povećanje uključenost mladih i njihov uticaj na kreiranje kulturne ponude;
- Izrada i sprovođenje posebne strategije za podsticaj kreativnih industrija i razvoj projekata javno-privatnog partnerstva;
- Unapređenje socijalnog statusa umjetnika i stručnjaka u kulturi;
- Poboljšanje uslova dostupnosti kulturnih sadržaja osobama sa invaliditetom;
- Obezbeđivanje stabilnih izvora finansiranja kulture, kao i stvaranje povoljnog ambijenta za alternativno finansiranje kulture;
- Iniciranje međuresorne saradnje kao modela realizacije kompleksnih strateških opredjeljenja u kulturi;
- Dosljedna primjena principa ravnomjernog razvoja kulture;
- Unapređenje međunarodne saradnje u kulturi;
- Očuvanje i afirmacija kulturnog identiteta kao načela poštovanja prava na kulturnu različitost.

XIV CILJEVI I PRIORITETI

CILJ 1. Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira

Prioritet 1. Unapređenje pravnog okvira

Mjere:

- Izrada novih zakona;
- Izmjene i dopune postojećih zakona;
- Izrada novih podzakonskih akata;
- Izmjene i dopune postojećih podzakonskih akata;
- Intersektorska analiza pravnog okvira koji reguliše održivost nevladinog sektora i nezavisne kulturne scene.

Prioritet 2. Unapređenje institucionalnog okvira

Mjere:

- Osnivanje novih ustanova kulture;
- Reorganizacija postojećeg institucionalnog okvira na nacionalnom i opštinskom nivou radi potpune implementacije Zakona o kulturi, Zakona o zaštiti kulturnih dobara, Zakona o bibliotečkoj djelatnosti, Zakona o muzejskoj djelatnosti;
- Obezbjediavanje propisanih uslova za obavljanje djelatnosti;
- Redefinisanje pravnog statusa i organizacije festivala i manifestacija od posebnog značaja za kulturu Crne Gore;
- Uspostavljanje profesionalnih standarda u oblasti produkcije, prezentacije i promocije programa i projekata iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva i zaštite i očuvanja kulturne baštine.

CILJ 2. Unapređenje djelatnosti kulture

Prioritet 1. Strateško planiranje u kulturi

Mjere:

- Usvajanje opštinskih programa razvoja kulture;
- Izrada sektorskih strategija i programa;
- Izrada analiza;
- Izrada strateških dokumenata u oblasti integralne zaštite kulturnih dobara;
- Izrada strategije kadrovske politike u kulturi;
- Analiza potreba i uslova za razvoj nezavisne kulturne scene;
- Analiza potreba i uslova za razvoj kulture namijenje mladima;
- Analiza potreba i uslova za razvoj amaterskog stvaralaštva;
- Unapređenje rada strukovnih udruženja;
- Definisane smjernice razvoja kreativnih industrija;
- Obezbjediavanje potpunijeg uključivanja sektora kulture u nacionalne razvojne strategije.

Prioritet 2. Unapređenje infrastrukture u kulturi

Mjere:

- Izgradnja novih objekata;
- Rekonstrukcija i adaptacija postojećih objekata;
- Unapređenje postojećih tehničko-tehnoloških i prostornih uslova ustanova kulture na nacionalnom i opštinskom nivou;
- Ravnomjerna zastupljenost kulturne infrastrukture u kontekstu demografskih potreba;
- Adaptacija objekata kulture radi povećanja dostupnosti osobama sa invaliditetom.

Prioritet 3. Unapređenje statistike u kulturi

Mjere:

- Ažuriranje propisanih registara i evidencija;
- Izrada jedinstvenog informacionog sistema za prikupljanje, obradu i korišćenje podataka u kulturi;
- Revizija okvira statističkih podataka koje Zavod za statistiku prikuplja u oblasti kulture.

CILJ 3. Jačanje kadrovskih kapaciteta

Prioritet 1. Analiza kadrovskih potreba

Mjere:

- Analiza kadrovskih kapaciteta u sektoru kulture;
- Izrada baze podataka o stručnom kadru u kulturi;

Prioritet 2. Kontinuirana edukacija i istraživački rad

Mjere:

- Obezbjedivanje uslova za edukaciju i doedukaciju;
- Obezbjedivanje odgovarajućeg broja i profila stručnog kadra za vršenje poslova u organima uprave i ustanovama iz sektora kulture;
- Podsticanje naučno-istraživačkog rada i sistematskih istraživanja u kulturi;
- Podrška mladim i talentovanim studentima iz oblasti kulture u inostranstvu.

CILJ 4. Stabilni izvori finansiranja kulture i stvaranje uslova za korišćenje alternativnih izvora

Prioritet 1. Stabilnost budžetskih izvora

Mjere:

- Obezbjedivanje zakonskog udjela budžeta za kulturu u propisanom obimu;
- Adekvatna raspodjela budžetskih sredstava za oblast kulture;
- Obezbjedivanje većih prihoda u budžet od djelatnosti kulture;

- Kontinuitet obezbjeđivanja namjenskih sredstava od poreza na promet nepokretnosti za finansiranje kulturne baštine;
- Uspostavljanje funkcionalnog modela za ubiranje sredstava za Filmski fond.

Prioritet 2. Alternativni izvori finansiranja kulture

Mjere:

- Stimulisanje javnih ustanova za korišćenje svojih resursa u komercijalne svrhe;
- Podsticaj razvoju javno-privatnog partnerstva u kulturi;
- Podsticaj donatorstva i uključivanja privatnih fondacija posvećenih javnom zastupanju i finansiranju projekata kulture;
- Obezbjeđivanje povoljnosti privrednim društvima za ulaganja u kulturu.

CILJ 5. Međusektorsko povezivanje

Prioritet 1. Saradnja sa sektorom turizma i održivog razvoja

Mjere:

- Kreiranje jedinstvene turističke ponude u saradnji sa nadležnim ministarstvom i ustanovama kulture;
- Integralna zaštita kulturnih dobara kroz planska dokumenta;
- Unapređenje institucionalne saradnje između ustanova kulture i turističkih organizacija;
- Turistička valorizacija kulturne baštine u cilju održivog razvoja.

Prioritet 2. Saradnja sa sektorom obrazovanja

Mjere:

- Unapređenje školskih programa u cilju podizanja svijesti o vrijednostima crnogorske kulture i promocije raznolikosti kulturnih izraza;
- Veće učešće kulture i umjetnosti u vanastavnim aktivnostima;
- Usaglašavanje strateškog planiranja u oblasti kulture i visokog obrazovanja;
- Obezbjeđivanje tehničkih obuka koje nedostaju u oblasti kulture (film, menadžment u kulturi, kulturno nasljeđe).

Prioritet 3. Saradnja sa sektorom nauke

Mjere:

- Jačanje saradnje sa crnogorskim i inostranim univerzitetima u oblasti kulture;
- Afirmacija korišćenja međunarodnih programa i fondova za nauku; (Horizon i Erasmus)
- Podrška ustanovama kulture u projektima naučno-istraživačke djelatnosti;

CILJ 6. Ravnomjeran razvoj kulture

Prioritet 1. Realizacija posebnih državnih programa podsticaja kulture

Mjere:

- Realizacija godišnjeg konkursa za sufinansiranje projekata iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva;
- Realizacija Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara;
- Realizacija Programa razvoja kulture na sjeveru;
- Realizacija Programa podrške razvoju kulture u Nikšiću;
- Realizacija Programa "Cetinje – grad kulture";
- Sprovođenje mjera čiji je cilj podsticanje i podrška umjetnika i poboljšanje njihovog socio-ekonomskog statusa.

Prioritet 2. Ravnomjerna zastupljenost programa i projekata

Mjere:

- Disperzija programa nacionalnih ustanova kulture na cijeloj teritoriji Crne Gore;
- Saradnja i razmjena programa između opštinskih ustanova kulture;
- Valorizacija dobara sa potencijalnim kulturnim vrijednostima i osiguranje njihove zaštite;
- Adekvatna zastupljenost opština prilikom utvrđivanja kulturne vrijednosti dobara;
- Podsticaj koprodukcione saradnje na opštinskom nivou (opštinske ustanove i nevladin sektor);
- Saradnja sa opštinama na realizaciji posebnih programa unapređenja nezavisne kulturne scene, kreativnih industrija, amaterizma i preduzetništva.

CILJ 7. Međunarodna saradnja i fondovi za kulturu

Prioritet 1. Unapređenje bilateralne i multilateralne saradnje

Mjere:

- Intenziviranje bilateralne i multilateralne saradnje kroz potpisavanje međudržavnih sporazuma i programa o saradnji u oblasti kulture;
- Učešće Crne Gore u međunarodnim programima i mrežama saradnje;
- Priprema programa prezentacije i promocije crnogorske kulture na značajnim manifestacijama i festivalima;
- Učešće crnogorskih institucija u međunarodnim programima saradnje;
- Podrška učešću crnogorskih umjetnika i stručnjaka na značajnim manifestacijama i festivalima;
- Realizacija međunarodnih projekata i inicijativa;
- Institucionalna saradnja u cilju zaštite i očuvanja kulturno-umjetničkog stvaralaštva i kulturne baštine izvan teritorije Crne Gore.

Prioritet 2. Fondovi za kulturu

Mjere:

- Kontinuirana edukacija o mogućnostima korišćenja međunarodnih fondova za kulturu;
- Promocija međunarodnih fondova i njihovih benefita;
- Pružanje logistike za apliciranje i učešće u međunarodnim fondovima;
- Podrška projektima koji su obezbijedili sredstva kod međunarodnih fondova;
- Izrada baze podataka o regionalnim subjektima zainteresovanim za partnersko učešće.

CILJ 8. Zaštita i promocija raznolikosti kulturnih izraza

Prioritet 1: Promovisanje raznolikosti kulturnih izraza

Mjere:

- Izrada strategije promocije raznolikosti kulturnih izraza;
- Podsticaj programa koji afirmišu crnogorsku multikulturalnost i interkulturalni dijalog;
- Obilježavanje značajnih datuma crnogorskog kulturno-istorijskog konteksta;
- Zaštita kulturnih izraza u cilju afirmacije rodne ravnopravnosti i kulturnih izraza različitih socijalnih grupa, uključujući lica koja pripadaju manjinama;
- Realizacija posebnih programa afirmacije raznolikosti kulturnih izraza;
- Zaštita i valorizacija nematerijalne kulturne baštine.

CILJ 9. Monitoring i evaluacija

Prioritet 1. Praćenje i analiza realizovanih aktivnosti

Mjere:

- Izvještavanje o realizaciji akcionih planova;
- Analiza realizacije planiranih aktivnosti;
- Nadzor nad realizacijom planiranih aktivnosti.

XV MONITORING I EVALUACIJA

Monitoring i evaluacija Programa razvoja kulture sprovodiće se kroz:

- 1) Nadzor nad realizacijom planiranih aktivnosti,
- 2) Analizu efekata.

Monitoring i evaluaciju Programa vršiće Ministarstvo. Ministarstvo, po potrebi, a najmanje jednom godišnje, obavještava Vladu o ostvarivanju Programa razvoja.